

Diplomu oğurlanmış həkim

Sovet hökuməti Mürsəl Şahsuvarovun bütün arzularını məhv etdi

Qərənfil Dünyamin qızı
Əməkdar jurnalist

Əvvəla, onu qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycanda bir çox məşhur soyadlar olub ki, onlar məarif və mədəniyyətimizin inkişafında böyük rol oynayıblar. Bu soyadlardan biri də Şahsuvarovlardır.

Tədqiqatçı Ənvər Çingizoğlunun yazdığına görə, soyun ulu babası Şahsuvar bəy olub. O, 1802-ci ildə Dərələyəz mahalının Paşalı kəndində anadan olub. 1825-ci ildən Dərələyəz obalarından birinə, Şahsuvarlı obasına Şahsuvar bəy təyin edilir. "1827-ci ildə Mehdiqulu xan Rusiya tərəfə keçəndə Şahsuvar bəyin obasını da Qarabağa gətirib Qaraçovlu mahalının Hacısamanlı nahiyəsinin Minkənd ərazisində yerləşdirdi. Beləliklə, Şahsuvar bəy həyat yoldaşı Pəri xanımla burada yaşamağa başladılar".

Belə bir soyadın iki gənci Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin 1919-cu il 1 sentyabr tarixli qərarı ilə Vətənin və millətin gələcəyi naminə Avropaya ali təhsil almağa göndərilib. Şahsuvarov Mürsəl Adilxan oğlu və Şahsuvarov Surxay Əzim oğlu. Eyni ildə, eyni gündə (bir ay fərqlə), eyni obada dünyaya göz açan Şahsuvarovlar sonra da eyni acı taleyin qurbanı olublar.

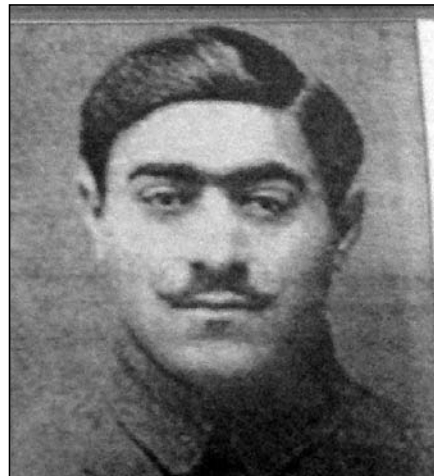
Mürsəl Adilxan oğlu Şahsuvarov 1900-cü il iyun ayının 19-da Zəngəzur qəzasının Minkənd kəndində anadan olub.

Surxay Əzim oğlu Şahsuvarov 1900-cü il iyul ayının 19-da Zəngəzur qəzasının Minkənd kəndində anadan olub. Eyni gündə və eyni ildə Almaniyaya ali təhsil almaq üçün yola düşüblər. Və hər ikisi Vətənə qayıtdıqdan sonra "xalq düşməni" kimi həbs edilərək uzaq Sibire göndərilib.

Mürsəl Şahsuvarovun kimliyi haqqında bəhs etmədən əvvəl bir faktı qeyd etmək istərdim. Cümhuriyyət tələbələri haqqında yazdığım məqalələrimdən birində qeyd etmişdim ki, Sovet Rusiyası Azərbaycanı işğal etdikdən sonra Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin Avropaya ali təhsil almaq üçün göndərdiyi tələbələrin təqaüdünü və təhsil haqqını kəsən Şura hökuməti onları çox pis vəziyyətdə qoyur. Bir neçə dəfə Nəriman Nə-

rimanov bu işə qarışaraq təqaüdlər və təhsil haqlarının verilməsini təmin etsə də, onun ölümündən sonra tələbələr yenə də çıxılmaz vəziyyətə düşürlər.

Arxiv sənədlərindən belə məlum olur ki, 1924-1925-ci illərdə Azərbaycan K(b) P Mərkəzi Komitəsi Rəyasət Heyəti "Xarici ölkələrin ali məktəblərində təhsil alan Azərbaycan tələbələri haqqında" məsələ müzakirə edib. Belə müzakirələrdən biri də 1925-ci ildə Azərbaycan K(b) P MK katibi Sergey Mironoviç Kirovun rəhbərliyi ilə keçirilib. S.M.Kirov xaricdə kənd təsərrüfatı və maşınqayırma ix-

tişasları üzrə təhsil alanlara təqaüd verməyi məsləhət görüb. Bu məsləhətdən sonra Azərbaycan K (b) P MK-nin katiblərindən biri olan Ruhulla Axundovun və Azərbaycan SSR xalq məarif naziri Mustafa Quliyevin hazırladığı 40 nəfər tələbənin siyahısına xoşbəxtlikdənmi, ya "təsədüfdənmi" tıbb üzrə təhsil alan Mürsəl Şahsuvarovun da adı düşür.

İlk olaraq dini təhsilə yiyələnən Mürsəl sonra Gəncədə oxuyur. Gəncədə təhsilini başa vurduqdan sonra 1913-cü ildə üz tutur Tiflisə. Burada I Aleksandrın adını daşıyan gimnaziyaya daxil olan Mürsəl 1918-ci ilin fevralında gimnaziya təhsilini başa vuraraq Vətənə qayıdır.

Tiflis təhsili də Mürsəlin ürəyincə olmur.

Onun arzusu daha mükəmməl tibb təhsili almaq idi. Ona görə də 1919-cu il noyabrın 23-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Xalq Məarif Nazirliyinə ərizə ilə müraciət edir: "Sizdən xahiş edirəm ki, məni Almaniyaya Tibb İnstitutuna daxil olmaq üçün hökumət hesabına ezam edəsiniz".

Parlament Mürsəlin arzusunu reallaşdırmaq üçün onu Almaniyaya tibb təhsili almağa göndərir. Mürsəl Almaniyada Münhen Universitetinin Tibb fakültəsini əla qiymətlərlə başa vurduğu üçün onu alman həmkarları Hamburq şəhərində ixtisasına uyğun işlə təmin edirlər. Gənc həkim tibbin dərinliklərinə baş vurmaq üçün gecə-gündüz çalışır. Tropik Xəstəliklər İnstitutunda elmi təcrübələr aparan Mürsəl burada dissertasiya müdafiə edərək tibb elmləri doktoru kimi şərəfli ada layiq olur.

Mürsəl bu illərdə ailə həyatı da qurur. Yaşadığı Hamburqda qəlbinə məlhəm bildiyi Marqarita adlı bir alman qızı ilə evlənir. Burada Mürsəlin ailə və iş həyatı nə qədər xoş keçsə də, Vətən həsrəti, əzizlərindən uzaq düşməsi onu bir an belə rahat buraxmır. Odur ki, Vətən sevgisi hər şeyə qalib gəlir. Otuzuncu illərin əvvəllərində Mürsəl xanımı və Hüqo ilə (Hüqo Mürsəlin baldızı oğlu idi) min bir arzu-istəklə üz tutur Vətənə. Vətəndə o zaman Mürsəl kimi kadrlara hava-su kimi ehtiyac olmasına baxmayaraq, hökumət onu "cümhuriyyət tələbəsi" və cümhuriyyətin məarif və dini etiqad naziri Nurməmməd Şahsuvarovun qardaşı olduğu üçün qəbul edə bilmir.

Təqiblər, təzyiqlər başlanır. Nəhayət, 1937-ci ildə bir yay axşamı gecenin bir vədəsi Mürsəl Şahsuvarovun evinə iblis xislətlilər soxulur. Evdə yoxlama apararaq (bu zaman həkimin bir çox sənədləri ilə yanaşı, Münhen Universitetini bitirməsi haqqında diplomunu da oğurlayırlar - müəl.) onu həbs edərək on il müddətinə gedər-gəlməzə Sibire sürgün edirlər (Həbsdən bir neçə gün əvvəl hadisələrin gedişatını gören Mürsəl Hüqo ilə Marqaritanı Almaniyaya yola salaraq bu iblis xislətliyərin əlindən qurtara bilər - müəl.).

Əzəblı, dəhşətli sürgün həyatını başa vuran Mürsəl həkim yenə də Vətənə qayıdır. Amma bu dəfə diriylən ölü, nə sağlamlığı qalmışdı, nə də arzuları. Sovet hökuməti

Mürsəlin bütün arzularını, istəklərini, sevgisini məhv etmişdi. Yenidən Mürsəl həkimin qara günləri başlayır. Bu dəfə diplomu tapılmayan "xalq düşməni"ne heç yerdə iş də tapılmır.

Mürsəl məktubla Almaniyadakı tələbə dostu professor Hans Fodelə müraciət edərək ali məktəb diplomunun surətini çıxararaq Bakıya göndərməsini xahiş edir. Köhnə dost Mürsəlin bu istəyini yerinə yetirməklə yanaşı, məktubunun içinə Marqaritanın məktubunu da qoyaraq Mürsələ göndərir.

Amma yenə də "soydaşları" köhnə "xalq düşməni"ni işə götürməyə tərəddüd edirlər. Bu zaman Şəfiqə Əfəndizadənin (Şəfiqə xanım dövrünün tanınmış jurnalisti, publisisti, pedaqoqu olub. Onun haqqında "Kaspi" qəzeti xüsusi nömrə buraxıb - müəl.) oğlu tanınmış həkim Fuad Əfəndiyev cəsəətli çıxır. Mürsəli rəhbərlik etdiyi Bakı şəhər 4 sayılı Klinik Xəstəxanasına işə götürür.

Mürsəl həkim diplomunun surətinin Almaniyadan gətirilməsinə nail olsa da, ömür-gün yoldaşının yenidən Bakıya gətirilməsinə nail ola bilmir. Çünki hökumət belə istəyirdi. Nə özü gedə bilər, nə də ailesini bura getirə bilər. Hər şeydən əli üzülən, əlacı kəsilən Mürsəl həkim Vətəndə "yaşamağa" məhkum edilir və 1971-ci ildə dünyasını dəyişir. Əslində Mürsəl həkim otuzuncu illərdə min bir arzu ilə Vətənə gəldiyi gündən diriylən ölü idi. Bax, bu idi Şura hökumətinin Azərbaycana, onun minlərlə istedadlı, savadlı gənclərinə bəxş etdiyi "xoşbəxtlik".